Година 5. София, Ноемврий—Декемврий 1933 г. Книга 1—2 (51—52)

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА ОРГАНИЗАЦИЯ

НАР. УНИВ. БИБЛИОТЕКА „КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ СКОПЈЕ
ИНВЕНТАРЕНЪ № 6940
БИБЛИОТЕКА НА Б. З. БАНКА
Д 1367/63
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „Кирил и Методий“

Основаването на революционната организация въ с. Върбени-Екшису (Леринско)

I.

Презъ 1892/93 и 1893/94 уч. год. бѣхъ учитель въ родното село Върбени-Екшису. Инспекторътъ Никола Наумовъ, родомъ отъ Щипъ бѣ дошелъ на ревизия, а сжшо и за помирението ми съ нѣкои първенци, на които не угаждахъ. За последното той ми казваше: „Остави се, не бжди много взискателенъ къмъ първенцитѣ по църковно-училищнитѣ въпроси — предстои ни друга по-голѣма работа", безъ да ми обясни сжщностьта на казаното и безъ да ме посвети въ подробности. Остави ме да гадая по слуховетѣ за основаване на нѣкакъвъ революционенъ комитетъ въ Щипъ и Солунъ.

По туй време въ нашето село бѣше младежътъ

Христо Ангеловъ отъ Охридъ — любознателенъ, енергиченъ, честенъ и родолюбивъ българинъ — по занятие свещаръ. Макаръ той да работѣше въ мой роднина, съ когото бѣхъ въ остъръ споръ по нѣкои училищни и селски въпроси, дружеше съ мене и постоянно ми загатваше да се образува „дружество“ съ благотворителна и просвѣтна цель отъ върбенскитѣ младежи, между които имаше повече отъ десеть души съ гимназиално образование. Взехме инициатива, свикахме младежи и основахме дружеството съ кратъкъ уставъ, въ който се предвиждаха членски вноски, доброволни помощи, срещи и събрания за разговори по народностни работи и пр. Въ скоро време събрахме много пари, убедихме се отъ срѣщитѣ, че е нуждно да се работи за повдигане учебното дѣло и отстояването българскитѣ интереси противъ турскитѣ произволи власть и противъ вѣроломната гърцко-гъркоманска политика.

Киро Краевъ отъ Екшису, Леринско, куриеръ и четникъ, раненъ въ едно сражение въ планината Чеганъ два деня преди обявяването на младотурския хуриетъ.

Дружеството бѣ тайно, но селянитѣ знаеха за сѫществуването му. Въ устава имаше единъ членъ който гласѣше, че ще действува, следъ като се потвърди отъ властьта.

Въ това дружество бѣхме: азъ, братъ ми Стефанъ, Христо Ангеловъ, Ване Кръстамовъ, Стефанъ Шишковъ, Стефанъ Р. Поповъ, Марко К. Поповъ, Мице Делйовъ, Пандилъ Попчевъ и много други. То помагаше много за затвърдяване партизанството, развито въ селото ни поради изборитѣ на кметове и църковно-училищни настоятели, за повдигане народностното съзнание и борческия духъ на селянитѣ.

Това дружество поолесни основаването на революционенъ комитетъ въ селото и ето какъ:

Презъ 1896 и 1897 учебна година учитель въ селото ни бѣше г. Христо Кръстевъ отъ Радовишъ — сега старъ пенсионеръ въ Св. Врачъ. Христо Кръстевъ, посвѣтенъ въ революционнитѣ работи взелъ инициативата да основе комитетъ и въ нашето село, дето виждалъ, че има благоприятни условия. Най-напредъ той открилъ цельта предъ нѣколко първенци отъ срѣдна и преклонна възрасть и се опиталъ тѣхъ да впрѣгне въ тая работа, но не успѣлъ, защото му се казало: „не му е времето“.

Тогава той се опиталъ да основе комитетъ отъ по-млади и сполучилъ да подложи подъ клетва нѣколко по-първи членове отъ сѫществуващето вече родолюбиво дружество.

Въ единъ пролѣтенъ день отъ 1897 година учительтъ Хр. Кръстевъ свикалъ на тайно заседание въ своето жилище селянитѣ: Ване Кръстамовъ, Стефанъ п. Петровъ, Стефанъ Р. Поповъ, Мице Дѣлевъ, Стефанъ Шишковъ, свещенникъ, Иванъ Маркузовъ, известенъ подъ името „Попъ Вачe“ и имъ обяснилъ както цельта, тъй и опита му съ по-старитѣ селяни — първенци да основе революционенъ комитетъ, каквито имало вече изъ Македония. Всички повикани, безъ много бавене и колебание — възпитавани отъ своето дружество въ родолюбивъ духъ, приели предложението на учителя и основали революционенъ комитетъ, като решили да поканятъ всички членове отъ дружеството, които да ги последватъ и да преостановятъ дейностьта на последното въ полза на новото . . .

Следъ като споменатитѣ дали клетва, избрали ржководно тѣло, както следва: Хр. Кръстевъ — секретарь, Стефанъ Шишковъ — председатель, Ване Кръстамовъ — касиеръ, Стефанъ Р. Поповъ — куриеръ и Стефанъ п. Петровъ — връзка между селския комитетъ и околнитѣ, дето ги има или има да се основатъ. Всѣки отъ свиканитѣ далъ дума да посвещава други селяни въ дѣлото съ съветъ и уговорка, никой да не открива на първо време на тия първенци, които отказали на учителя да основатъ революционенъ комитетъ, Всички заработили усилено и много тайно.

Още отъ началото всички имали голѣмо съмнение въ „Попъ Вачe“, че той ще открие на въпроснитѣ първенци, защото, наистина, той бѣше много добъръ, пъргавъ, родолюбивъ и пословично довѣрчивъ предъ близкитѣ си. Особена слабость имаше той къмъ веселби и пѣсни и бѣше нераздѣлимъ съ нѣкои отъ първенцитѣ, които бѣха станали причина да бѫде ржкоположенъ за свещеникъ въ селото.

Свещеникъ Иванъ Маркузовъ, известенъ подъ името „попъ Вачо“, родомъ отъ с. Екшису (Върбени) — Леринско, родолюбивъ българинъ, взелъ участие при основаването на културно-просвѣтното дружество и революционната организация въ селото.

Нѣкои отъ първенцитѣ по усѣтъ забелѣзали, че вѣе нѣкакъвъ „новъ духъ“ въ селото и единъ отъ тѣхъ — първъ между първитѣ — рѣшилъ да открие новото. Знаелъ е той, отъ кого може да

откріе, защото той не само се е борилъ, но и много пари бѣше изразходвалъ за ржкоположенето на „Попъ Вачe". Но и безъ това между него и свещеника имаше близко, интимно и вѣрно приятелство. „Попъ Вачe" често гостуваше у чорбаджията. Еднажъ той нарочно поканилъ на вечеря попа и, като се оттеглили въ отдѣлна стая да пиятъ кафе, попъ Вачо не е могълъ да скрие свършения фактъ, защото видѣлъ, че чорбаджията, като че ли, всичко знае — па и нѣмало отъ какво да се опасява, защото между родолюбивитѣ най-родолюбивъ се смѣташе тоя първенецъ. Съ това и се извинявалъ после свещеникътъ предъ своитѣ другари.

Първенецътъ докоснатъ въ своето честолюбие, повикалъ учителтъ Кръстевъ и просто чрезъ заплашване му заповѣдалъ да разтури тоя комитетъ, що го основалъ, казвайки му: „не може да се вършатъ такива работи въ селото, безъ да зная азъ, защото за всичко менъ държатъ отговоренъ и селянитѣ и правителството"... Учителтъ, изплашенъ, свиква постоянното присжтствие, което решава разтурянето на първия революционенъ комитетъ въ селото. Той се разтури, но идеята въ душитѣ на всички покръстени остана непокътната, та всѣки по силитѣ и връзкитѣ си работеше.

Не можеше да се остави така да продължава.

Презъ 1894/95, 1895/96 и 1896/97 учебна год., азъ завършихъ Висшето училище въ София и за 1897 и 1898 учебна година бѣхъ назначенъ учитель при Струмишката прогмназия.

Още презъ 1895 година покойниятъ Китанчевъ ме посвети въ революционното дѣло заедно съ други 17 души възрастни учеици и студенти македонци въ София.

Когато презъ ваканцията на 1898 година си отидохъ въ селото, заварихъ революционнитѣ работи, както ги изложихъ по-горе.

Срѣщнахъ се съ всички членове отъ старото дружество, които по-после основали революционния комитетъ, размѣнихме мисли и намѣрихме, че може да се възобнови и възстанови революционния комитетъ, като се свикатъ отъ сжщитѣ семейства по-млади членове и нѣкои отъ старитѣ — неподозрѣни отъ първенцитѣ.

Взехъ инициаива и свикахъ на събрание подготвенитѣ въ частни разговори следнитѣ лица: Стефенъ Шишковъ, Пандилъ Шишковъ, Алексо Шишковъ, Симо Шишковъ, Циле Делйовъ Кузе Маркузовъ (братъ на попъ Вачe), Филе Р. Поповъ и Колйо Недѣлковъ въ хана на Пандилъ Шишковъ — необитаванъ тогава — и въ една стая заклѣхъ ги въ светото дѣло. Стаята, дето се клѣхме, кръстихме „кърмачка" въ името на закърмяването въ освободителната идея. Тамъ се избра и ржководното тѣло на възстановения комитетъ. За председатель се избра пакъ стария Стефанъ Шишковъ, за секретарь Ал. Шишковъ и за касиеръ Кузе Маркузовъ. Пандилъ Шишковъ — най-младъ — се опредѣли за селски войвода и доставчикъ на оржжие, а Филе Р. Поповъ — за поща и за връзка между нашия комитетъ, Леринския, Битолския и другитѣ въ близкитѣ села. Дадохме си братска дума, да работимъ тайно и предпазливо, да посвещаваме нови членове, да приберемъ старитѣ членове и да засилимъ организацията. И наистина въ скоро време ние засилихме организацията и я поставихме погоре отъ тия въ другитѣсела — даже и отъ оная въ Леринъ.

До 1900 година въ нашето село бѣха посветени всички мжже отъ 20 до 50 годишна възрасть, много жении моми и цѣлото село се смѣташе покръстено. Всѣка кжща даваше данъкъ, приемаше минаващи презъ селото куриери, четници, войводи и апостоли по светото дѣло. Почти всички покръстени съ клѣтва мжже набавиха си по една пушка. Пандилъ Шишковъ, подпомогнатъ отъ другитѣ, въоржжи цѣлото село и околнитѣ села.

Въ организационно отношение селото бѣше раздѣлено на махали и родства. За всѣки голѣмъ родъ и за всѣка махала имаше по единъ десетникъ. Десетницитѣ се събираха на редовни извънредни заседания, а на годишното избираха ржко-

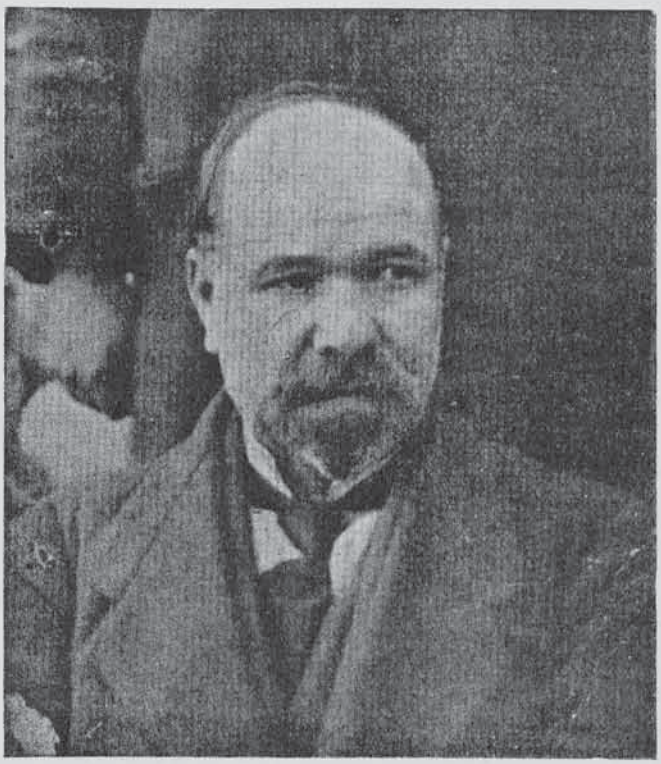

Христо Кръстевъ, учитель въ Екшису и основатель на революционния комитетъ въ селото.

водното тѣло. Надъ всички десетници имаше единъ селски войвода. Такъвъ въ селото ни бѣше Пандилъ Шишковъ. Той бѣше посрѣдникъ между нашия и на другитѣ села комитети и между насъ и войводския околийски институтъ. Войводата се избираше чрезъ гласуване отъ всички десетници и членоветѣ на ржководното тѣло и имаше голѣмо влияние и голѣмо значение за дѣлото.

Ржководнитѣ тѣла и лица се занимаваха освенъ съ преки работи по дѣлото още и съ селски, и съ училищни, и съ църоквни въпроси. Навлизаха и въ домашнитѣ и лични отношения и разпри. Разрешаваха недоразумѣния и спорове по покана отъ заинтересованитѣ страни...

Въ селото имахме и сждебна комисия, до която се отнасяха всички спорове между селянитѣ. Всички почти селяни се подчиняваха на решенията на тая комисия. Неподчинилитѣ, се наказваха споредъ случая съ бой или съ парични глоби. Отъ като се основа комитетъ, никой вече не отиваше по турскитѣ сждилища.

Комитетътъ съкрати нѣкои обичаи и обрѣди — унищожи нѣкои суевѣрия. Сватбитѣ отъ 10 дена почнаха да се правятъ 36 часа. Подаръцитѣ,

които даваха странитѣ по случай годежъ и сватба, намалиха ги до размѣна по единъ пръстенъ и по единъ чифтъ чорапи между сгоденитѣ и младоженцитѣ. Крадцитѣ се наказваха, пияницитѣ се глобяваха и биеха, макаръ и да бѣха малцина.

Когато възстанието стана, всички мжже отъ 20 до 50 годишна възрасть отъ селото се дигнаха и най-напредъ прѣзеха гарата, вдигнаха съ динамитъ маказа и близкия мостъ при „Вършникъ“ и прекжснаха телеграфнитѣ съобшения въ околията.

Следъ туй мнозина се завърнаха по домоветѣ си, разбира се, съ позволение отъ началницитѣ. Останалитѣ отборъ юнаци, засилиха околийскитѣ чети, които, уголѣмени, заедно съ още по-голѣми Костурски, превзеха градчетата Невѣска и Клисура. Нарочно трѣбва да се пише за възстанието, за сраженията, за жертвитѣ и за резултатитѣ отъ това. Жертвитѣ отъ нашето село сж много.

За да се видятъ заслугитѣ на нашето село – Върбени въ революлионното движеиие, необходимо е да се проследи живота и дейностьта на енергичния, преданния, безстрашния, самоотвержения, безкористния и легендарния ни селски и околийски войвода *Пандилъ Шишковъ*.

Съобщава: **Сребринъ п. Петровъ**

(Следва)

Пандилъ Шишковъ

II.

Пандилъ Шишковъ е роденъ на 20 декемврий 1874 г, въ с. Върбени (Екши-су), Леринско. Баща му Христо Ил. Шишковъ бѣше здравъ, красивъ, юначенъ и благороденъ българинъ.

Пандилъ бѣше буенъ, немиренъ и непокорливъ. Влечение къмъ учение нѣмаше, макаръ и да бѣше възприемчивъ. Отначало той се е училъ въ гръцко училище, въ което изучилъ гръцката азбука, а после 2-3 години нередовно е следвалъ въ българско училище. Поради буйствата му въ и вънъ отъ училище той не можа да довърши мѣстното основно училище. Но благодарение на любознателностьта и общителностьта му съ интелегентни хора, Пандилъ се издигна доста много и правеше впечатление на интелегентенъ човѣкъ.

Пандилъ остана сиракъ отъ малъкъ. Той бѣ осиновенъ отъ чича си Кице Шишковъ, на когото помагаше въ стопанството му: ореще нивитѣ и пасеше говедата му. Като дете още, срещайки се съ турчета отъ съседнитѣ села и неможайки да търпи бабаитлъка имъ, често се скарвалъ и ги набивалъ,

Презъ м. августъ 1898 г. Пандилъ Шишковъ бѣ въведенъ въ редоветѣ на революционната организация и отъ тогава той се предава всецѣло на последната, като ѝ служи последователно ту като куриеръ и терористъ, ту като четникъ и най-после, като околийски войвода.

Отъ 1899 г. Пандилъ е въ групата съ Марко Ивановъ, Лазаръ Бицановъ и други, която чрезъ турци контрабандисти доставя пушки „Гра“ и патрони за въоржжаването на Леринско и части отъ Костурско, Кайлярско и Мориховско. Единъ отъ второстепеннитѣ помагачи на доставкитѣ на оржжие отъ рода на гъркоманитѣ Граматиковци става причина да узнае за това Суртвичкия мюдюринъ, който се разпорежда да бжде заловенъ Пандилъ и другаритѣ му. На самия день Гьоргьовдень Пандилъ бива заловенъ заедно съ контрабандиста турчинъ Саитъ. Подложенъ на адски изтезания, Пандилъ не можа да издържи и обади, че въ мѣстностьта „Крушя“ сж били складирани полученитѣ два товара пушки и, докато той и стражаритѣ се опжтиха къмъ мѣстото, съселянитѣ му, по даденъ отъ него знакъ, успѣха да преместятъ оржжието, каквото стражаритѣ после не намериха. За това му самопризнание той бѣ осжденъ на 101 години затворъ.

Пандилъ Шишковъ отъ с. Върбени (Екши-су), дългогодишенъ четникъ и войвода въ Леринско, убитъ на 7. XI. 1929 год.

Презъ м. септемврий 1902 г. Пандилъ бива освободенъ отъ затвора вследствие дадената отъ Султана амнистия и се връща въ селото си. Но бидейки увѣренъ, че не ще може да работи като

легаленъ, хваща гората, за което битолскиятъ сѫдъ наново го осѫжда на 101 година тъмниченъ затворъ и, като фераръ, всѣки, който би го срещналъ, ималъ право да го убие. Това свое решение сѫдътъ съобщава съ специално обявления, пръснато на всѣкѫде въ околията и окрѫга.

Презъ време на илинденското възстание Пандилъ е съ Върбенската селска центрова чета, съ която взима участие въ нападението на гарата, въ превземането на Невеска и въ други сражения. Той взе участие и въ голѣмото сражение при пл. „Върбица“ съ многобройната войска на Етхемъ паша, предприелъ настѫпление срещу възстаницитѣ отъ Костурско и Леринско.

С. Върбени (Екши-су), леринско, известно съ борбитѣ си противъ гръцката пропаганда. Върбени е едно отъ богатитѣ и китни чистобългарски села въ югозападна Македония.

Следъ разпръсването на възстаническитѣ чети и демобилизацията на възтаналото население Пандилъ обикаля Леринско и се заема заедно съ Дзоле Гергевъ, Алексо Джорлевъ, Тане Стойчевъ, Кръстю Льондевъ, Никола Андреевъ и др., сѫщо войводи въ Леринско, да поддържа духа на изплашенитѣ срѣди, наказвайки съ смъртъ явно предалитѣ се на услугитѣ на правителственитѣ органи, каквито бѣха нѣкои отъ гъркоманитѣ; а следъ интервенцията на великитѣ сили въ вѫтрешнитѣ работи на Турция, когато въ Македония се учреди европейския жандармерийски институтъ, Пандилъ е въ тайни връзки съ италянския жандармерийски поручикъ Касталди, на когато дава ценни сведения за отношенията на турската власть и младотурския комитетъ и легалнитѣ и недегални банди на гръцката пропаганда спремо българското население,

Вследствие едно неспогаждане съ останалитѣ леренски войводи, които искаха всички средства да оставатъ за нуждитѣ на околията и да не се изпраща на окрѫжния комитетъ предвидения по устава процентъ, Пандилъ презъ 1905 г. за първи пѫть заминава за България, кѫдето предстоява до 1908 година, взимайки участие въ легалнитѣ организации и намирайки се въ постояненъ контактъ съ родното си село Върбени.

Когато младотурцитѣ презъ 1908 г. провъзгласиха своя хуриетъ и всички нелегални сили — войводи и четници напуснаха планинитѣ и се прибраха въ градоветѣ, Пандилъ заедно съ свои съселяни презъ Солунъ замина за родното си село — Върбени, кѫдето бѣ приетъ радушно отъ населението. Но младотурскиятъ хуриетъ скоро се изпари. Турското правителство и водителитѣ на младотурския комитетъ почнаха да пѣятъ старата пѣсень на преследване на бивши нелегални дейци и видни българи и още сѫщата година по единъ вероломенъ начинъ, когато леринскитѣ войводи бѣха се събрали на съвещание въ едно кафене-млѣкарница и обсѫждали поведението на младотурцитѣ, хора на последнитѣ нападатъ и убиватъ Дзоле Гергевъ. Другаритѣ му по чудо се спасяватъ. Отъ тогава Пандилъ се обявява отново нелегаленъ, за което той пакъ бива осѫденъ задочно на 101 год. затворъ. Но неможайки самъ на своя глава да опредѣли начина на действията си срѣдъ населението като нелегаленъ, Пандилъ намира за разумно да замине за България, да се съветва съ стари дейци, а следъ това презъ м. августъ 1909 г. отново се връща съ другаря си Бъчваровъ въ Леринско, дето продължава своята организационо-нелегална дейность въ съгласие съ легалнитѣ, съ които има чести срещи. Населението, тормозено и измѫчвано отъ турски и гръцки банди, пази Пандила и другаритѣ му като зеницата на окото си и на всѣкѫде го подпомага.

На 12 августъ 1909 г., когато Пандилъ заедно съ другаря си слиза отъ планината, прибира се въ селото си, за да се види съ роднини и съселяни и се настанява въ кѫщата на сестра си Софка. Шпионско ухо дочува и узнава за пребиваването на Пандила въ селото и обажда на властьта. Войска и жандармерия обкрѫжва селото, а група войници, начело съ старшия стражаръ Еминъ, опѫтва се къмъ кѫщата на Софка Шишкова, като последниятъ тропа на вратата и вика да му отварятъ. Пандилъ, безъ да се бави много, презъ ключалката на вратата стреля и убива стражара. Почва се неравенъ бой, въ който на нападнатитѣ предстоеше юначество, сръчность и съобразителность. Стреляйки въ разни направления срещу войската, малцината юнаци. наброй само двама, постоянно мѣняватъ позициитѣ си и се мѣстатъ отъ кѫща въ кѫща на тритѣ Шишкови кѫщи — на Софка, на Пандилъ и на Стефо. Тѣ стрелятъ ту отъ таванитѣ, ту отъ етажитѣ и избитѣ имъ, докато се стъмва и, докато обсадителитѣ се съвещаватъ, какъ да запалятъ и тритѣ кѫщи, Пандилъ съ другаря си щурмува охраната и отъ кѫща на кѫща, отъ улица на улица, отъ крѫстопѫтъ на крѫстопѫтъ, се отзовава въ долната махала, а отъ тамъ, пакъ чрезъ пробивъ на кордона, напуска селото и се прибира въ гората на с. Спанци. Славата на Пандила следъ това сражение още повече се издигна и за него народътъ състави пѣсни, които се пѣятъ и сега.

Зимата Пандилъ прекарва въ България, а презъ юний 1910 г. съ малка чета, заедно съ четитѣ на Миланъ Матовъ, Кръстьо Трайковъ и други, заминава отново за леренско, като въ Мориховско се раздѣля отъ другитѣ войводи. Тукъ той заедно съ Алексо Джорлевъ води упорита борба съ турско-гръцкитѣ чети, срѣдъ които всѣва страхъ. Тука той посрещна вестьта за обявяването на съюзни-

ческата война, а следъ това въ своя районъ посрещ1 както гръцки, тъй и сръбски войски, на които помага съ малката си чета, като на съюзници. Но не се мина много време, когато съюзницитѣ се показаха разбойници, претендирайки, че земята, която окупираха, е тѣхна: за гърцитѣ — гръцка, а за сърбитѣ — сръбска, почнаха да преследватъ всички, които се именуваха българи. Почнаха тѣ да преследватъ и войводитѣ, и четницитѣ имъ, които до вчера бѣха тѣхни куриери и помагачи и съ помощьта на които можаха така леко да разбиятъ турскитѣ войски и да завзематъ обширната силно пресечена македонска земя. Узнава Пандилъ, че „освободителитѣ“ му кроятъ убийство и съ вѣрнитѣ си другари хваща гората. По диритѣ му изпращатъ гръцки чети, съ които има сражение при Горничевската планина. А когато следъ междусъюзническата война сръбско-гръцката граница бива окончателно опредѣлена, Пандилъ се прибира въ България.

Презъ свѣтовната война, когато България се опредѣля на сграната на централнитѣ сили и есеньта 1915 година обявява война на Сърбия, Пандилъ съ петима свои другири върви като авангардъ предъ победоноснитѣ български войски, а когато последнитѣ стигатъ въ гр. Прилѣпъ, той не може да се стърпи, избързва напредъ, нахлува въ леринско и съ петимата си другари и милиция отъ селата напада гарата Кенали и я превзима, като пленява два локомотива и готовия за тръгване влакъ, натоваренъ съ храни и оржжие. Намиращитѣ се на гарата 50 души гръцки войници съ офицера си избѣгаха въ Леринъ, а гарата бѣ пазена отъ малката чета до пристигането на българскитѣ войски.

Следъ превземането на Битоля Пандилъ бива извиканъ при щаба на армията и му се повѣрява разузвавателна служба, въ която той е много полезенъ. По-късно, когато окржженъ управитель на Битоля е Ср. п. Петровъ, той бива назначенъ полицейски приставъ въ града, а когато Битоля бѣ отстжпенъ, той е приставъ въ с. Челопекъ, кичевско. Сжщата длъжность Пандилъ заемалъ и въ Петричкия окржгъ, кждето се проявява като добъръ и примѣренъ полицай.

Пръзъ 1926 г. той бива уволненъ отъ служба и се прибира при многочленното си семейство въ гр. Варна, което съ мжка издържа. Но, въпреки това, Пандилъ не забравя своята поробена родина, тжгува за нея и се решава да замине нелегаленъ за своя любимъ роденъ край — леринско.

Но срѣдъ приготовленията му на 7 ноември 1929 г. той става жертва на междуособицитѣ. Злодейска ржка покоси живота на заслужилия синъ на леринско, като го повали мъртавъ на улицата срѣдъ София, когато Пандилъ привечерь тихо и безшумно се връщаше въ квартирата си и когато

Снимката представлява петьтѣ сестри на г. Ср. п. Петровъ, снели се съ брата си при освещаването на черквата въ с. Суровичъ. Задъ тѣхъ е една отъ стенитѣ на черквата.

бѣ къмъ края на своитѣ приготовления да замине за родния си край и да работи за освобождението му съ пълното съзнание, че, ако бжде убитъ, да падне мъртавъ отъ вражески куршумъ. Загубата за освободителното ни движение съ неговото убиване е голѣма: още по-голѣма е тя за леринско, кждето населението го обичаше и очакваше като свой апостолъ и покровитель срещу новитѣ подтисници — гърцитѣ.

Да бжде вѣчна пиметьта му!

Ср. п. Петровъ